

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
15 ΙΟΥΝΙΟΥ 2021**

A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εισαγωγικό Σημείωμα

Πρόκειται για άρθρο που δημοσιεύτηκε στις 03.06.2021 στην ηλεκτρονική έκδοση ημερήσιας εφημερίδας.

Αθλητές: Αιχμάλωτοι της... επιτυχίας

Επιτυχημένος αθλητής. Ποιος δεν θα ήθελε να γίνει ένας Λεμπρόν, ένας Μέσι, μία Οσάκα¹; Χρήματα, δόξα, υγεία.

Υγεία; Η 23χρονη Γιαπωνέζα τενίστρια, που βρίσκεται στο Νο 1 της παγκόσμιας κατάταξης του τένις και είναι κάτοχος τεσσάρων γκραν σλαμ², έχει πλέον τις υψηλότερες αμοιβές στο γυναικείο τένις και η εικόνα της βρίσκεται παντού. Παρ' όλα αυτά, αποχώρησε από το Ρολάν Γκαρός³ επικαλούμενη κατάθλιψη. Είναι η πρώτη φορά που ένα αστέρι τέτοιου βεληνεκούς εγκαταλείπει ένα γκραν σλαμ χωρίς να έχει τραυματιστεί σωματικά.

Η Οσάκα είχε αποφασίσει να απέχει και από τις συνεντεύξεις Τύπου, διότι κάποιες κακόβουλες ερωτήσεις –όπως δήλωσε– σχετικά με τις αποτυχίες της στις χωμάτινες επιφάνειες, την επηρέασαν αρνητικά. Οι ιθύνοντες⁴ των τεσσάρων γκραν σλαμ την απείλησαν αρχικά (πριν κάνουν στροφή 180 μοιρών) με αυστηρές κυρώσεις αν δεν εκπλήρωνε τις... υποχρεώσεις της απέναντι στα ΜΜΕ, ενώ της επεβλήθη πρόστιμο ύψους 15.000 ευρώ.

Η αλήθεια είναι ότι ένα νέο κορίτσι ένιωσε να συνθλίβεται από το βάρος της επιτυχίας. Ένα βάρος που εμπεριέχει τεράστια πίεση από τους... «ειδικούς» των ΜΜΕ –στις μέρες μας και των social media–, από τους χορηγούς, τις ρήτρες⁵ και πιθανότατα από τα νέα δεδομένα της πανδημίας. Για όλα αυτά η Οσάκα αποτελεί ένα «προϊόν» που πρέπει να αποδώσει κι όχι ένας νέος άνθρωπος που έχει ελάχιστο προσωπικό χρόνο και ανάγκες, οι οποίες απλώς έχουν διαγραφεί.

«Επιλογή της», θα πει κάποιος. «Ο πρωταθλητισμός είναι για τους δυνατούς», θα πει άλλος. Τελικά, μήπως η επιτυχία έχει γίνει απάνθρωπη; Μήπως η λάμψη απαιτεί τη «ρομποτοποίηση» κάθε νέου αθλητή –γιατί για

¹ διακεκριμένοι αθλητές

² μία από τις τέσσερις πιο σημαντικές ετήσιες αθλητικές διοργανώσεις του τένις

³ αθλητική διοργάνωση, που διεξάγεται κάθε χρόνο στο Παρίσι

⁴ υπεύθυνοι

⁵ όροι, περιορισμοί

νέους ανθρώπους μιλάμε– χωρίς συναισθήματα, αλλά με στρατιωτική πειθαρχία και αυτοματοποίηση;

Η ιστορία της Οσάκα βγάζει στην επιφάνεια μία από τις πολλές σκοτεινές πλευρές του πρωταθλητισμού. Ένας νέος άνθρωπος έβγαλε μια άηχη, αλλά ταυτόχρονα δυνατή «κραυγή». Και όλοι μας οφείλουμε να την ακούσουμε...

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η δραστηριότητα

- A1.** α) Να παρουσιάσετε με δικά σας λόγια σε μία παράγραφο 60-70 λέξεων το βασικό θέμα του άρθρου (μον. 9).
- β) Στις δύο τελευταίες παραγράφους του παραπάνω κειμένου ο αρθρογράφος καταφεύγει στην επίκληση στο συναίσθημα για να μας πείσει. Να αναγνωρίσετε στις συγκεκριμένες παραγράφους δύο από τα παρακάτω μέσα πειθούς, όπως λέξεις συναισθηματικά φορτισμένες, ειρωνεία, σαρκασμός, χιούμορ, υπερβολή, μεταφορά, ρητορικά ερωτήματα, που αξιοποιεί ο αρθρογράφος δίνοντας από ένα παράδειγμα για το καθένα (μον. 6).

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

- A2.** α) Στην τέταρτη παράγραφο χρησιμοποιούνται τα εισαγωγικά σε δύο λέξεις: «ειδικούς», «προϊόν». Να αιτιολογήσετε τη λειτουργία των εισαγωγικών σε καθεμία από τις λέξεις αυτές (μον. 6).
- β) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμία από τις υπογραμμισμένες λέξεις στις παρακάτω προτάσεις (μον. 9):
- «Παρ' όλα αυτά, αποχώρησε από το Ρολάν Γκαρός επικαλούμενη κατάθλιψη».
- «Οι ιθύνοντες [...] απείλησαν [...] με αυστηρές κυρώσεις [...]».
- «[...] έχει ελάχιστο προσωπικό χρόνο».

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

- A3.** Σύμφωνα με τον αρθρογράφο ποιος δεν θα ήθελε να γίνει ένας Λεμπρόν, ένας Μέσι, μία Οσάκα;
- Ποιες δυσκολίες θα αντιμετωπίσει ένας αθλητής ή μία αθλήτρια και ποια προσόντα θα πρέπει να διαθέτει για να τις ξεπεράσει και να πετύχει τους στόχους του/της; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας τεκμηριωμένα σε ένα άρθρο 200-250 λέξεων το οποίο θα δημοσιευτεί σε νεανική ιστοσελίδα.

Μονάδες 20

Β. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ποίημα ανήκει στην ποιητική συλλογή του Νίκου Μοσχοβάκου (1946-) «Απριλίου ξανθίσματα» (εκδ. Μελάι, 2016). Ο ποιητής πρωτοεμφανίστηκε στα ελληνικά γράμματα στη δεκαετία του '70 και γράφει κατεξοχήν σε ελεύθερο στίχο.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΚΟΥΡΣΑ

Άλλη μια φορά
πάλι από την αρχή
στη γραμμή εκκίνησης.
Μια ακόμα κούρσα ταχύτητας
μήπως κι επιτέλους
κόψω το νήμα.
Οι δικαιολογίες μου τέλειωσαν πια
για οι αφέτες⁶ που βιάστηκαν
ύστερα η απρόοπτη θλάση
την άλλη η υγρή ατμόσφαιρα
κι άλλοτε η κακή μου φόρμα.

Τώρα όμως από την αρχή
χωρίς φθορές
χωρίς δεύτερες σκέψεις
χωρίς φόβους και κρατήματα.
Έτοιμος για να κόψω
πρώτος το νήμα
να ξεχρεώσω τη ζωή μου.
Οι κερκίδες πυκνοκατοικημένες
χρώματα που επευφημούν
άπληστοι θεατές κι αυστηροί
κυρίως με τους ηττημένους.

Σταματάει η καρδιά μου
και φεύγω ξέφρενα
εξογκωμένες φλέβες
τένοντες τεντωμένοι
συσπάσεις στο πρόσωπο.
Θέλω πολύ να νικήσω
σφίγγω τα δόντια
και ναι! κόβω το νήμα.
Όμως κανένας δεν ακολουθεί
όλοι οι άλλοι δρομείς
ακόμα περιμένουν στην αφετηρία

⁶ αφέτης: πρόσωπο που δίνει το σύνθημα εκκίνησης σε αγώνες ταχύτητας και παρακολουθεί την ομαλή διεξαγωγή τους.

ν' ακούσουν το μπαμ της εκκίνησης.
Μέσα σε χάχανα κι αποδοκιμασίες
σφίγγω το νήμα που κρατώ
υψώνω τη γροθιά μου
και παίρνω οριστικά απόφαση
πως είμαι για πάντα μόνος.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η δραστηριότητα

- B1.** Να παρουσιάσετε σε μία παράγραφο 50-60 λέξεων την ιστορία, η οποία ξετυλίγεται στο ποίημα.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

- B2.** α) Ο ήρωας της ιστορίας μοιράζεται μαζί μας προσωπικές σκέψεις και επιθυμίες. Να κατονομάσετε τρεις διαφορετικούς τρόπους (λέξεις/φράσεις, σχήματα λόγου, ρηματικά πρόσωπα), με τους οποίους επιτυγχάνεται ο εξομολογητικός τόνος στο ποίημα (μον. 3) δίνοντας από ένα παράδειγμα για τον καθένα (μον. 6).
- β) Στη δεύτερη στροφή «Τώρα όμως από την αρχή ... τους ηττημένους» να εντοπίσετε σε ποιους στίχους υπάρχει περιγραφή (μον. 3) και ποια συναισθηματική κατάσταση του ήρωα υποδηλώνει η περιγραφή αυτή (μον. 3).

Μονάδες 15

3η δραστηριότητα

- B3.** «Οι δικαιολογίες μου τέλειωσαν πια
μα οι αφέτες που βιάστηκαν
ύστερα η απρόοπτη θλάση
την άλλη η υγρή ατμόσφαιρα
κι άλλοτε η κακή μου φόρμα.
Τώρα όμως από την αρχή
χωρίς φθορές
χωρίς δεύτερες σκέψεις
χωρίς φόβους και κρατήματα.
Έτοιμος για να κόψω
πρώτος το νήμα
να ξεχρεώσω τη ζωή μου.»

Πώς θα χαρακτηρίζατε τη στάση του ήρωα στους συγκεκριμένους στίχους; Νομίζετε ότι αυτή του η στάση μπορεί να εμπνεύσει τους αναγνώστες της γενιάς σας; Να απαντήσετε και στα δύο ερωτήματα σε ένα ενιαίο κείμενο 100-150 λέξεων, αιτιολογώντας τις απόψεις σας.

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

A1. α) Το προς εξέταση άρθρο πραγματεύεται τα νοσηρά φαινόμενα που εντοπίζονται στον χώρο του επαγγελματικού αθλητισμού και τα σοβαρά προβλήματα που δημιουργούν στους δημοφιλείς αθλητές. Με αφορμή την ψυχική κατάρρευση της καλύτερα αμειβόμενης αθλήτριας του τένις, ο αρθρογράφος αναφέρεται στην πίεση των ΜΜΕ, που απαιτούν από τους αθλητές να απαντούν σε κακοπροαίρετες ερωτήσεις, αλλά και των χρηματοδοτών του αθλήματος, που τους δεσμεύουν με πειστικά συμβόλαια. Έτσι, οι αθλητές αλλοτριώνονται και γίνονται πειθήνιο όργανο όσων εξυπηρετούν μέσω του αθλητισμού οικονομικά συμφέροντα, αμαυρώνοντας το αθλητικό ιδεώδες.

A1. β) Δύο από τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος στις δύο τελευταίες παραγράφους του κειμένου, για να επικαλεστεί το συναίσθημα του αναγνώστη, είναι

- 1) οι ρητορικές ερωτήσεις (Τελικά, μήπως η επιτυχία έχει γίνει απάνθρωπη; Μήπως η λάμψη απαιτεί τη «ρομποτοποίηση» κάθε νέου αθλητή – γιατί για νέους ανθρώπους μιλάμε – χωρίς συναισθήματα, αλλά με στρατιωτική πειθαρχία και αυτοματοποίηση;). Με τις ερωτήσεις αυτές ο αρθρογράφος προβληματίζει τον αναγνώστη για τις ολέθριες επιπτώσεις που επιφέρει η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού και τον εμπλέκει συναισθηματικά στα γραφόμενα, ανοίγοντας διάλογο με αυτόν και προσδίδοντας στον λόγο ζωντάνια και παραστατικότητα.
- 2) ο μεταφορικός και συναισθηματικά φορτισμένος λόγος (Ένας νέος άνθρωπος έβγαλε μια άηχη, αλλά ταυτόχρονα δυνατή «κραυγή»). Με τη μεταφορική χρήση της γλώσσας προσδίδεται υποβλητικότητα στον λόγο. Ο αναγνώστης ευαισθητοποιείται, καθώς το μήνυμα του παρέχει, κυρίως, αισθητική απόλαυση και, στη συγκεκριμένη περίπτωση, τον συγκινεί, αφού ο αρθρογράφος προσπαθεί να αναδείξει τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αθλητές που κάνουν πρωταθλητισμό και τις απέλπιδες προσπάθειές τους να αντιδράσουν, όταν καταπιέζονται από χορηγούς και άλλους παράγοντες του αθλητισμού. Τέλος, η μεταφορική χρήση της γλώσσας προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο, εξάπτοντας τη φαντασία και προσελκύοντας το ενδιαφέρον του δέκτη.

2^η δραστηριότητα

A2. α) Η λέξη «ειδικούς» τίθεται σε εισαγωγικά από τον αρθρογράφο, για να δηλωθεί η ειρωνική του διάθεση απέναντι σε όσους εργάζονται ή εμφανίζονται στα ΜΜΕ και νομίζουν

ότι έχουν δικαίωμα, χωρίς να έχουν και την αντίστοιχη γνώση, να εκφέρουν τις απόψεις τους επί παντός επιστητού.

Η λέξη «προϊόν» τίθεται σε εισαγωγικά, για να δηλωθεί ότι χρησιμοποιείται μεταφορικά και ειρωνικά, αφού οι αθλητές έχουν αρχίσει να αντιμετωπίζονται πλέον καθαρά ως «εμπόρευμα» που αποκτά αξία, μόνο όταν αποφέρει κέρδη στους συλλόγους στους οποίους εργάζονται και στους παράγοντες των συλλόγων αυτών, με τον ίδιο τρόπο που ένα οποιοδήποτε άλλο προϊόν επιφέρει κέρδη στους παραγωγούς του.

A2. β) αποχώρησε = εγκατέλειψε, αποσύρθηκε.

κυρώσεις = ποινές, τιμωρίες.

προσωπικό = ατομικό, ιδιωτικό

3^η δραστηριότητα

A3.

Επικοινωνιακό πλαίσιο: άρθρο σε νεανική ιστοσελίδα

Ύφος: επίσημο, χωρίς να αποκλείονται κάποια στοιχεία οικειότητας.

Ρηματικά πρόσωπα: κυρίως γ' ενικό – πληθυντικό

Τρόποι πειθούς: επίκληση τόσο στη λογική όσο και στο συναίσθημα.

Τίτλος: Ο δύσκολος στίβος του αθλητισμού!!!

Πρόλογος: αφόρμηση από τους Ολυμπιακούς Αγώνες που θα διεξαχθούν τον επόμενο μήνα στην Ιαπωνία. Αναφορά στο αθλητικό ιδεώδες, που επιβιώνει από την αρχαιότητα, αλλά και επισήμανση των νοσηρών φαινομένων που αμαυρώνουν σήμερα τον χώρο του επαγγελματικού αθλητισμού – προετοιμασία για αναφορά των φαινομένων αυτών, που δυσκολεύουν έναν αθλητή σήμερα.

A' ερώτημα

Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αθλητές σήμερα

- Στον χώρο του αθλητισμού προωθείται η εμπορευματοποίηση. Τεράστια οικονομικά συμφέροντα εξυπηρετούνται με δωροδοκίες και άσκηση πίεσης σε αθλητές και άλλους παράγοντες. Εταιρείες, προκειμένου να διαφημίσουν τα προϊόντα τους προσφέρουν τεράστια ποσά στους αθλητές, τους οποίους αποπροσανατολίζουν από τον στόχο τους.
- Ύποπτες διαιτησίες και προκαθορισμένα αποτελέσματα αγώνων καθιστούν τον αθλητισμό χώρο σήψης και διαφθοράς, με αποτέλεσμα οι παίκτες που αγαπούν τον αθλητισμό, αλλά θέλουν να παραμείνουν ηθικοί, να απομακρύνονται από τον χώρο αυτόν.
- Άσκηση πιέσεων από προπονητές, ώστε οι αθλητές να προβούν στη χρήση αναβολικών ουσιών. Εξ αυτού προκαλούνται ανεπανόρθωτα προβλήματα υγείας

στους αθλητές (καρκίνος, καρδιακά προβλήματα, αλλαγή ορμονολογικής σύστασης οργανισμού).

- Αυτοσκοπός το ρεκόρ και η πρωτιά. Η άμιλλα γίνεται αθέμιτος ανταγωνισμός, από τις εξοντωτικές προπονήσεις επέρχεται σωματική και ψυχική κατάρρευση του αθλητή. Δεν επιβραβεύεται η προσπάθεια και η συμμετοχή αλλά μόνο η νίκη.
- Ειδωλοποίηση αθλητών και υπερπροβολή από τα Μ. Μ. Ε. – εισβολή των ΜΜΕ στην ιδιωτική ζωή των αθλητών / παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιωτικότητα.
- Υπέρμετρη χρηματοδότηση κάποιων αθλημάτων και αθλητών σε βάρος άλλων. Όσοι ασχολούνται με τα δημοφιλή αθλήματα στηρίζονται από την Πολιτεία και όσοι ασχολούνται με τα μη δημοφιλή παραγκωνίζονται και δεν αναγνωρίζονται ποτέ.

Προσόντα που πρέπει να διαθέτει ο αθλητής, για να ξεπεράσει τα προβλήματα

- Ανθρωπιστική και αθλητική παιδεία, ώστε να αποβάλει το χρησιμοθηρικό πνεύμα και να ασχολείται με τον αθλητισμό, για να απολαμβάνει τα οφέλη του και όχι για να τον αντιμετωπίζει ως μέσο πλουτισμού
- Κριτική σκέψη και πνευματική εγρήγορση, ώστε να διακρίνει τους κινδύνους του επαγγελματικού αθλητισμού και να τους αποφεύγει νωρίς
- Αυτοπεποίθηση, ώστε να στηρίζεται στις δυνάμεις του και να μην καταφεύγει σε αθέμιτα μέσα (ντόπινγκ), για να αποκτήσει τη νίκη
- Αξίες – ιδανικά και υγιή πρότυπα, ώστε να θέλει να μοιάσει στους σπουδαίους αθλητές του παρελθόντος και όχι στα σημερινά «αστέρια», που θυσιάζουν τα πάντα «στον βωμό του χρήματος»
- Εντιμότητα και ειλικρίνεια, ώστε να μην υποκύπτει σε προτάσεις για αλλοίωση των αποτελεσμάτων των αγώνων με αντίτιμο το χρήμα.
- Αποβολή ατομικισμού – ναρκισσισμού και εγωκεντρισμού, για να επιδεικνύει σεβασμό στον αντίπαλο και να αναγνωρίζει την ανωτερότητά του. Παράλληλα, με αυτόν τον τρόπο θα αποφύγει την υπερ-έκθεση στα ΜΜΕ και την εκμετάλλευση από δημοσιογράφους.
- Ωριμότητα πνευματική και συναισθηματική, για να κατανοεί ότι, εκτός από τη σταδιοδρομία του, πρέπει να φροντίζει και για τον εαυτό του, αφιερώνοντας χρόνο στη σύναψη ουσιαστικών διαπροσωπικών σχέσεων και σε άλλα ενδιαφέροντα που μπορεί να έχει.

Επίλογος: είναι αδιανόητο στη χώρα που «γέννησε το ολυμπιακό ιδεώδες», στην «κοιτίδα» των Ολυμπιακών Αγώνων, να παρατηρούνται τέτοια νοσηρά φαινόμενα. Οι αθλητές, με τη συνδρομή της Πολιτείας, οφείλουν να εξυγιάνουν τον χώρο του αθλητισμού, που αποτελεί μια από τις ωφελιμότερες ενασχολήσεις του ανθρώπου.

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1η δραστηριότητα

B1. Στο προς εξέταση ποίημα παρουσιάζεται μια ιστορία με αλληγορικό χαρακτήρα. Αφηγητής είναι ένας αθλητής που προσπαθεί κατ' εξακολούθηση να βγει πρώτος σε έναν αγώνα στίβου, αλλά δεν το καταφέρνει και επιρρίπτει τις ευθύνες σε εξωτερικούς παράγοντες. Έτσι, στην τελευταία του προσπάθεια αποτυγχάνει πάλι, καθώς ξεκινά, πριν ακόμη ακουστεί το σφύριγμα της εκκίνησης, αλλά συνειδητοποιεί ότι την ευθύνη την έχει ο ίδιος και ότι πρέπει να την αναλαμβάνει ανεξαρτήτως των δυσκολιών που ενσκήπτουν.

B2. α) Τρεις τρόποι με τους οποίους προσδίδεται εξομολογητικός τόνος στο ποίημα είναι οι εξής:

- Η χρήση α' ενικού ρηματικού προσώπου (κόψω, ξεχρεώσω, φεύγω)
- Μεταφορικός λόγος της καθημερινής γλώσσας (σταματάει η καρδιά μου, να ξεχρεώσω τη ζωή μου)
- Στοιχεία προφορικότητας στο ποίημα (η κακή μου φόρμα, μπαμ, και ναι!, χάχανα)

B2. β)

Περιγραφή: «Οι κερκίδες πυκνοκατοικημένες ... κυρίως με τους ηττημένους». Με την περιγραφή αυτή τονίζεται ο φόβος και η ανασφάλεια που νιώθει ο ήρωας, καθώς έρχεται αντιμέτωπος με ένα πλήθος ιδιαίτερα αυστηρό, το οποίο είναι έτοιμο να τον αποδοκιμάσει, αν αποτύχει. Παράλληλα, μέσω της περιγραφής αναδεικνύεται η αγωνία του ήρωα, που νιώθει ότι επιβάλλεται να νικήσει, για να αποφύγει την οργή του κοινού, που δεν δείχνει κανένα έλεος σε όποιον αποτυγχάνει. Μάλιστα, η περιγραφή αυτή αποτυπώνει τις πραγματικές συνθήκες που επικρατούν σε παρόμοιους αθλητικούς αγώνες, όπου το πλήθος επηρεάζει σημαντικά την ψυχολογία του αθλητή, ιδίως του ηττημένου, που, εκτός από την προσωπική του θλίψη, καλείται να αντέξει την αμείλικτη κριτική των θεατών.

B3.

Στους προς εξέταση στίχους παρουσιάζεται η αλλαγή στη στάση ενός ανθρώπου· ενός ανθρώπου που για κάθε του αποτυχία επέρριπτε την ευθύνη σε εξωτερικούς παράγοντες, όπως είναι οι αντίξοες συνθήκες. Έτσι, ποτέ δεν αναλάμβανε ο ίδιος προσωπικά την ευθύνη, μέχρι τη στιγμή που οι δικαιολογίες για κάθε του αποτυχία τελείωσαν και, για αυτό, έπρεπε να έρθει αντιμέτωπος με τη σκληρή πραγματικότητα, που επιβάλλει την ανάληψη των ευθυνών. Όταν συνειδητοποίησε την ανάγκη αυτή, αποφάσισε, χωρίς φόβο και δικαιολογίες, να «δώσει τον καλύτερό του εαυτό», για να πετύχει τον στόχο του με δυναμισμό και αυτοπεποίθηση. Η αρχική στάση του ήρωα θυμίζει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι σήμερα προσπαθούν να αποφύγουν την ανάληψη ευθυνών και να αποδώσουν τις αποτυχίες τους σε κάθε άλλο παράγοντα, πλην της προσωπικής τους ανικανότητας. Ωστόσο, η αλλαγή του και η ορθή μεταστροφή του τον καθιστούν παράδειγμα προς μίμηση, ιδίως για τους νέους ανθρώπους, που οφείλουν να αποβάλουν τη μοιρολατρία, την ηττοπάθεια και την εθελουφλία, ώστε να αντιμετωπίσουν με αποφασιστικότητα, δυναμισμό και αισιοδοξία κάθε πρόκληση της ζωής και να «βάλουν τα δυνατά τους», για να επιτύχουν, χωρίς να αναλώνονται σε άσκοπες δικαιολογίες και ανύπαρκτα προσκόμματα.